

УДК 378.147.091.31-057.87

© Т.А. Яновська, 2019

orcid.org/0000-0002-7144-689X

<https://doi.org/10.33989/2226-4078.2019.2.177350>

ЯНОВСЬКА Тамара Анатоліївна

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка*

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ РІЗНИХ НАПРЯМІВ ПІДГОТОВКИ

Дана стаття присвячена теоретичному аналізу особливостей психологічної адаптації першокурсників до навчальної діяльності у закладі вищої освіти різних напрямів підготовки. Аналізується психологічна характеристика юнацького віку. Вивчається поняття адаптації в психолого-педагогічній літературі. Обґрунтовуються психологічні особливості адаптації першокурсників до навчання у закладі вищої освіти. Аналізуються основні методи дослідження психологічної адаптації першокурсників до навчання в закладі вищої освіти, враховуючи при цьому напрям підготовки. Схарактеризовано вибіркв. етапи дослідження та проаналізовано отримані результати вивчення особливостей психологічної адаптації до навчання в закладі вищої освіти студентів перших курсів освітнього рівня бакалавр різних напрямів підготовки.

Ключові слова: юнацький вік, психологічна адаптація, показники адаптації: поведінкова регуляція, комунікативний потенціал, моральна нормативність, особистісний адаптаційний потенціал, аспекти адаптації, комунікативні установки: завульована жорстокість, відкрита жорстокість, обґрунтований негативізм, необґрунтоване узагальнення негативних факторів в області спілкування, негативний досвід спілкування.

Постановка проблеми. У суспільстві все частіше порушуються питання про наступність та безперервність навчання особистості протягом життя. Підґрунтям для таких підходів є постійні динамічні зміни у світі, що зачіпають систему знань, інформації, технологій. Освіта повинна готувати людину органічно адаптовану до життя у світі багатоманітних зв'язків – від контактів із найближчим оточенням до глобальних. Переконалим є й інший аргумент: успішна адаптація може достатньо мотивувати особистість до бажання

вчитися протягом усього подальшого життя. Проблема пристосування загострюється ще й у зв'язку з тим, що існує значна розбіжність в методах, формах, засобах стимулювання навчально-пізнавальної діяльності між закладами середньої та вищої освіти, зокрема, в мірі наданої самостійності школярам та студентам в ситуаціях вирішення навчально-виховних завдань, характері спілкування між педагогом та вихованцями. Саме тому, особливого наукового й практичного значення набуває питання дослідження психологічної адаптації першокурсників до навчання у закладі вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема психологічної адаптації вивчалась вченими на різних рівнях – від розкриття змісту поняття (Ю. Александровський, Ф. Березін, В. Казначеев), до виявлення особливостей її прояву в різних видах діяльності (В. Мерлін, В. Рождественський, Я. Стреляу) та чинників, які детермінують цей процес в тих чи інших умовах (О. Мороз, М. Раттер) (Андреєва, 2012). В.А. Семиченко запропонувала концепцію системного розгляду процесу адаптації. В її основі лежить ідея про те, що загальна ефективність процесу адаптації людини суттєво залежить від інтеграційних тенденцій особистості. Таким чином, загальний процес адаптації – це складне явище, яке має певну структуру, складається із багатьох відносно незалежних процесів (Семиченко, 2002).

На думку багатьох авторів, ігнорування проблеми адаптації людини часто призводить до порушень поведінки, психосоматичних захворювань, неврозів. Г. Сельє у зв'язку з цим використовує поняття «загальний синдром адаптації» як комплекс реакцій на тлі стресу, що призводить до поступового виснаження резервів організму, який намагається пристосуватися до нових умов. Як стверджує Л. В. Сохань, людина за умов розумної технології і стратегії власного життя здатна постійно нарощувати рівень адаптованості.

Відомий вітчизняний психолог Л. С. Виготський, аналізуючи процес входження людини у нові соціальні ситуації та процес формування у неї певного ставлення до суспільного оточення, розглядав адаптацію як один із провідних чинників і як необхідну умову соціалізації (Скрипченко, 2009). Вирішення питання адаптації студентів до навчання у закладах вищої освіти хвилює цілу низку вітчизняних науковців. Зокрема, Т. В. Алексеєва, О. П. Венгер, В. Г. Гамов, О. Д. Гречишкіна,

Г. П. Левківська, Є. О. Резнікова, О. Г. Солодухова, Ф. Г. Хайруллін, А. В. Фурман досліджували проблему адаптації студентів до навчання у закладах вищої освіти (Левківська, 2010); Н. М. Дятленко, Л. Гармаш, Н. Коцур, Л. В. Ключек, Л. В. Косарева, В. Любченко, О. В. Прудська, І. М. Шаповал вивчали адаптацію студентів-першокурсників до навчання у закладах вищої освіти (Мороз, 2005); І. Д. Бех займався проблемою соціально-психологічної адаптації учнів до нових умов навчання; педагогічні аспекти адаптації студентів досліджуються в працях В. С. Штифурак, В. С. Сорочинської; труднощі початкового етапу навчання і чинники, що впливають на процес адаптації у своїх роботах виділяють А. Д. Андреева, Ю. О. Бохонкова, С. А. Гапонова, В. Д. Острова (Гапонова, 2009); В. П. Казміренко розробив програму дослідження соціально-психологічних чинників адаптації молоді до навчання у закладах вищої освіти та майбутньої професії (Казміренко, 2011).

Тим не менш, багато проблем соціально-психологічної адаптації молоді, що навчається на першому курсі у закладах вищої освіти, не розкриті в умовах кардинальних соціально-економічних змін. Зокрема, поза увагою науковців залишилися проблеми адаптації першокурсників різних напрямків підготовки, тоді як психодіагностика адаптаційних можливостей студентів першого року навчання дуже важлива, оскільки наявність дезадаптації може виявитися погіршенням роботи пізнавальної сфери, змінами в емоційно-почуттєвій та поведінковій сфері.

Постановка завдань. *Об'єктом* дослідження є психологічна адаптація першокурсників до навчання у закладі вищої освіти. *Предметом* дослідження є сутність, закономірності та механізми психологічної адаптації першокурсників до навчання у закладі вищої освіти різних напрямів підготовки. **Метою** дослідження є здійснення теоретичного аналізу та емпіричного дослідження особливостей психологічної адаптації студентів першого курсу до навчання у закладі вищої освіти, в залежності від напрямку підготовки.

Відповідно до мети, об'єкту та предмету дослідження визначені наступні **завдання дослідження**:

1. Здійснити теоретичний аналіз джерел про особливості процесу психологічної адаптації першокурсників до навчання у закладі вищої освіти.

2. Емпірично дослідити особливості психологічної адаптації першокурсників до навчання у закладі вищої освіти різних напрямів підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. В ході проведеного емпіричного дослідження вивчалися особливості психологічної адаптації до навчання у закладі вищої освіти студентів-першокурсників різних напрямків підготовки, зокрема гуманітарного і технічного. Вибіркою було охоплено 60 осіб, кожна група досліджуваних містила по 30 респондентів – студентів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (ПНПУ) (спеціальність – психологія) і Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка (ПНТУ) (спеціальність – геологія).

За допомогою методики вивчення багаторівневого особистісного опитувальника (БОП) «Адаптивність» (за А. Г. Маклаковим та С. В. Чермяніним), розглянемо особливості прояву різних показників адаптації особистості (див. табл. 1) (Райгородський, 2011).

Таблиця 1

Розподіл студентів за рівнем адаптації (n=60, %)

показники адаптації	ПНПУ						ПНТУ					
	Рівні						Рівні					
	низький		середній		високий		низький		середній		високий	
	п	%	п	%	п	%	п	%	п	%	п	%
Поведінкова регуляція	4	13,3	10	33,3	16	53,4	6	20	13	43,3	11	36,7
Комунікативний потенціал	3	10	10	33,3	17	56,7	8	26,7	12	40	10	33,3
Моральна нормативність	4	13,3	9	30	17	56,7	5	16,7	11	36,7	14	46,6
Особистісний адаптаційний потенціал	4	13,3	11	36,7	15	50	9	30	14	46,6	7	26,4

Згідно табл. 1., 13,3% студентам ПНПУ притаманний низький рівень поведінкової регуляції, 33,3% – середній рівень, 53,4% – високий рівень. У 10% першокурсників наявний низький рівень комунікативного потенціалу, у 33,3% – середній рівень, у 56,7% – високий рівень. У 13,3% моральна нормативність виражена на високому рівні, у 30% – на середньому рівні, у 56,7% – на високому рівні. Особистісний адаптаційний потенціал сформований на низькому рівні у 13,3% студентів, на середньому рівні – у 36,7%, у 50% – на високому рівні. Загалом, у більшості студентів ПНПУ показники адаптації до навчання у закладі вищої освіти перебувають на середньому або високому рівнях, найкраще виражений комунікативний потенціал і моральна нормативність.

У 20% студентів ПНТУ наявний низький рівень поведінкової регуляції, у 43,3% – середній рівень, у 36,7% – високий рівень. 26,7% першокурсників мають низький рівень комунікативного потенціалу, 40% – середній рівень, 33,3% – високий рівень. У 16,7% моральна нормативність виражена на високому рівні, у 36,7% – на середньому рівні, у 46,6% – на високому рівні. Особистісний адаптаційний потенціал сформований на низькому рівні у 30% студентів, на середньому рівні – у 46,6%, у 23,4% – на високому рівні. У більшості студентів ПНТУ показники адаптації до навчання у закладі вищої освіти перебувають на середньому рівні, найкращий показник має моральна нормативність, найменший – особистісний адаптаційний потенціал.

Порівнюючи між собою отримані результати дослідження за вище названою методикою, можна сказати, що показники адаптації до навчання у закладах вищої освіти краще сформовані у студентів гуманітарного профілю (ПНПУ), ніж технічного (ПНТУ).

Студенти з високими рівнями особистісного адаптаційного потенціалу легко адаптуються до нових умов діяльності, швидко входять в новий колектив, легко й адекватно орієнтуються в ситуації, емоційно стійкі. Студенти з середнім рівнем адаптаційного потенціалу володіють невисокою емоційною стійкістю, їм притаманні можливі прояви агресії та конфліктності. У студентів з низьким адаптаційним потенціалом спостерігаються нервові зриви, вони конфліктні та агресивні.

Особи з високим рівнем поведінкової регуляції можуть контролювати власну поведінку, реально сприймають дійсність.

Особи з низьким та середнім її рівнем часто втрачають самоконтроль, іноді не можуть адекватно сприймати дійсність.

Студенти з високим рівнем комунікативного потенціалу товариські, легко встановлюють контакти з оточуючими, прагнуть допомогти іншим, з ними можна поділитися переживаннями, вони постійно намагаються розширити сферу свого спілкування.

Студенти із середнім рівнем комунікативного потенціалу в міру товариські, в незнайомій обстановці відчувають себе цілком упевнено. Нові проблеми їх не лякають, вони допитливі, охоче слухають цікавого співрозмовника, достатньо терплячі у спілкуванні, відстоюють свою точку зору без запальності. У той же час їм властива певна невизначеність у прагненні до підтримання спілкування, сумніви, чи надавати допомогу іншим людям, з ними не завжди можна поділитися переживаннями.

Студенти з низьким рівнем комунікативного потенціалу замкнуті, віддають перевагу самотності, тому мають мало друзів. Нова ситуація і необхідність нових контактів надовго виводять їх з рівноваги. Для них не характерне прагнення підтримання та відновлення позитивних взаємостосунків, у них відсутні переживання при відсутності спілкування, їм не притаманне прагнення допомагати іншим, з ними не можна поділитися переживаннями, у них немає прагнення розширити сферу свого спілкування.

Таблиця 2

Розподіл студентів за наявністю негативних комунікативних установок (n=60, %)

Установка	ПНПУ		ПНТУ	
	n	%	n	%
Завуальована жорстокість	4	13,3	6	20
Відкрита жорстокість	3	10	5	16,7
Обґрунтований негативізм	5	16,7	8	26,7
Необґрунтоване узагальнення негативних факторів в області спілкування	4	13,3	8	26,7
Негативний досвід спілкування	6	20	11	36,7

Студенти з високим рівнем моральної нормативності дотримуються норм поведінки, а студенти з середнім чи низьким рівнем можуть їх ігнорувати і порушувати.

Розглянемо особливості комунікативної установки за методикою В.В. Бойко (див. табл. 2) (Головей, 2001).

Згідно табл. 2, у 13,3% студентів ПНПУ виявлено завуальовану жорстокість, у 10% – відкриту жорстокість, у 16,7% – обґрунтований негативізм, у 13,3% – необґрунтоване узагальнення негативних факторів в області спілкування та у 20% – негативний досвід спілкування. Показники студентів ПНТУ відповідно – 20%, 16,7%, 26,7%, 26,7% і 36,7%. Таким чином, у студентів ПНПУ найбільш виражений негативний досвід спілкування, а найменш – відкрита жорстокість. Студентам ПНТУ найбільш притаманний негативний досвід спілкування, а найменш – відкрита жорстокість. Якщо порівняти показники вираженості негативних комунікативних установок, то вони проявляються на значно вищому рівні у студентів технічного напрямку підготовки. Студенти з наявністю завуальованої жорстокості намагаються спрямувати агресію на людину опосередковано, не зіштовхуючись прямо з нею, або ж вони зовсім не визначають об'єкт свого ставлення.

Студенти, які мають відкриту жорстокість, не приховують, не пом'якшують негативні оцінки і переживання з приводу тих осіб, які їх оточують. Вони можуть у будь-якій ситуації застосувати силу до іншої людини, часто саме з її застосуванням намагаються довести власну думку чи відповісти на дії оточуючих. Причому фізична агресія може бути застосована як до однолітків, так і до дорослих осіб.

Студенти з обґрунтованим негативізмом мають виражені об'єктивно обумовлені негативні висновки щодо деяких типів людей і окремих сторін взаємодії. Вони часто обирають опозиційну форму поведінки стосовно оточуючих, виражаючи її від пасивного опору до активної боротьби. Студенти з негативним особистим досвідом спілкування з оточуючими мають вузьке коло знайомих і партнерів по спільній діяльності, оскільки часто в минулому стикалися з проблемами у спілкуванні.

За допомогою «Шкали ситуативної тривоги» вивчався у студентів першого курсу рівень їх тривожності (див. табл. 3) (Райгородський, 2011).

Як слідує з табл. 3., у 16,7% студентів ПНПУ навчальна тривожність знаходиться на низькому рівні, у 46,7% – на середньому рівні, у 36,6% – на високому рівні. 23,3% студентам

притаманний показник самооцінної тривожності на низькому рівні, 46,7% – на середньому рівні, 30% – на високому рівні. 23,3% студентів мають показник міжособистісної тривожності на низькому рівні, 50% – на середньому рівні, 26,7% – на високому рівні. У 20% студентів спостерігається показник загальної тривожності на низькому рівні, у 50% – на середньому рівні, у 30% – на високому рівні.

Таблиця 3
Розподіл студентів за рівнем тривожності (n=60, %)

Види тривожності	ПНПУ						ПНТУ					
	Рівні						Рівні					
	Низький		Середній		Високий		Низький		Середній		Високий	
	п	%	п	%	п	%	п	%	п	%	п	%
Навчальна	5	16,7	14	46,7	11	36,6	4	13,3	11	36,7	15	50
Самооцінна	7	23,3	14	46,7	9	30	7	23,3	14	46,7	9	30
Міжособистісна	7	23,3	15	50	8	26,7	4	13,3	14	46,7	12	30
Загальна тривожність	6	20	15	50	9	30	4	13,3	11	36,7	15	50

Отримані результати свідчать, що у більшості студентів ПНПУ показник тривожності підвищений, найбільш високий – у навчальної тривожності, найменш виражений – у міжособистісної тривожності.

У 13,3% студентів ПНТУ показник навчальної тривожності знаходиться на низькому рівні, у 36,7% – на середньому рівні, у 50% – на високому рівні. 23,3% студентам притаманна самооцінна тривожність на низькому рівні, 46,7% – на середньому рівні, 30% – на високому рівні. 13,3% студентів мають міжособистісну тривожність на низькому рівні, 46,7% – на середньому рівні, 30% – на високому рівні. У 13,3% студентів спостерігається загальна тривожність на низькому рівні, у 36,7% – на середньому рівні, у 50% – на високому рівні. Тобто, у більшості студентів ПНТУ показник тривожності знаходиться на високому рівні, особливо високим є показник навчальної і загальної тривожності, менш виражені показники самооцінки і міжособистісної тривожності.

У порівнянні зі студентами-психологами, показник тривожності студентів-геологів більш високий, лише показник самооцінної тривожності знаходиться на однаковому рівні. У

той же час серед психологів більша кількість тих, хто зовсім не тривожиться за навчання.

Юнаки з високим рівнем навчальної тривожності схильні переживати тривожність різного ступеня інтенсивності, перебуваючи у закладі вищої освіти в процесі навчання, перевірки та оцінки знань, а так само в процесі спілкування і взаємодії з викладачами та іншими студентами. Студенти з середнім рівнем навчальної тривожності адекватно оцінюють власні можливості, більш спокійно реагують на різні навчальні ситуації, хоча деякі з них можуть викликати у них серйозне занепокоєння. Юнаки з низьким рівнем навчальної тривожності не переживають за навчання та його результати, життєві пріоритети вони вбачають в іншому.

Висока міжособистісна тривожність заважає студентам при встановленні міжособистісних контактів, бо вони бояться спілкування, передбачають від нього лише негативні наслідки. Підвищення самооцінної тривожності може означати, що у юнака з'являється тривожність у ситуаціях оцінювання власної поведінки, він часто може боятися не так проявити себе і викликати осуд з боку оточуючих.

Юнаки з високим рівнем загальної тривожності часто сприймають певні ситуації як загрозливі і неадекватно реагують на них станом тривоги. Юнаки, які мають середній рівень тривожності, у більшості випадків не проявляють тривожності та занепокоєння, але в певних ситуаціях часто не можуть визначитися, на що реагують підвищеним станом тривоги. У студентів з низьким рівнем загальної тривожності вона не виникає у нових та вже відомих ситуаціях, вони спокійно реагують на всі зміни.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Соціальною ситуацією розвитку в ранній юності є початок самостійного життя, провідною діяльністю визнається навчально-професійна діяльність, що вимагає проходження адаптації. Психологічна адаптація студентів до навчального процесу у закладі вищої освіти включає цілий ряд аспектів, за якими стоять різні зони труднощів, з якими доводиться стикатися студентам на початковому етапі навчання: невизначеність мотивації вибору професії; недостатня психологічна підготовка до самостійного життя, необхідність приймати рішення, брати на себе відповідальність за власні дії; невміння здійснювати психологічну саморегуляцію поведінки і діяльності; нові умови діяльності студента у закладі вищої

освіти; входження у новий колектив, пошук оптимального режиму праці і відпочинку в нових умовах; налагодження побуту і самообслуговування, особливо для студентів, що мешкають у гуртожитку. Чітко виділяються три головних аспекти адаптації першокурсника: дидактичний; професійний; соціально-психологічний. Вищезазначене свідчить про те, що всі сторони процесу адаптації є дуже важливими для нормальної діяльності студента у закладі вищої освіти.

Емпірично встановлено, що студенти гуманітарного напрямку навчання краще адаптовані до навчання у ЗВО, ніж студенти технічного напрямку навчання. У більшості студентів ПНПУ показники адаптації до навчання перебувають на середньому або високому рівнях, найкраще виражені показники комунікативного потенціалу і моральної нормативності. У більшості студентів ПНПУ показники адаптації до навчання у ЗВО перебувають на середньому рівні, найкраще виражена моральна нормативність, найменше – особистісний адаптаційний потенціал. За методикою В.В. Бойко встановлено, що у студентів ПНПУ негативний досвід спілкування є менш вираженим, ніж у студентів ПНТУ. Також у студентів ПНПУ менш всього проявляється показник відкритої жорстокості. Порівняння показників негативних комунікативних установок у студентів різного напрямку підготовки вказує на те, що вони проявляються на значно вищому рівні у студентів технічного напрямку підготовки. У більшості студентів ПНПУ тривожність підвищена, найбільш високий показник навчальної тривожності, найменш виражений – міжособистісної тривожності. У більшості студентів ПНТУ показник тривожності знаходиться на високому рівні, особливо високим він є у навчальної і загальної тривожності, менш виражений показник самооцінки і міжособистісної тривожності. У порівнянні зі студентами-психологами, тривожність студентів-геологів більш висока, лише самооцінна тривожність знаходиться на однаковому рівні.

Перспективами подальших розвідок може слугувати вивчення питання особливостей психологічної адаптації до навчання у закладі вищої освіти студентів-першокурсників освітніх ступенів бакалавр і магістр, враховуючи при цьому форму навчання студентів.

Список використаних джерел

Андреева Д. А. Проблемы адаптации студентов. *Молодежь и образование*. Москва : Высшая школа, 2012. 204 с.

- Гапонова С. А. Особенности адаптации студентов вузов в процессе обучения. *Психологический журнал*. 2009. № 3. С. 9–12.
- Головей Л. А. Практикум по возрастной психологии. СПб. : Речь, 2001. 244 с.
- Казміренко В. П. Програма дослідження психолого-соціальних чинників адаптації молодій людині до навчання у ВНЗ та майбутньої професії. *Практична психологія та соціальна робота*. 2011. № 6. С.76–78.
- Левківська Г. П. Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти. Київ : Ера, 2010. 102 с.
- Мороз О. Г. Психологія вищої школи. Київ : Знання, 2005. 364 с.
- Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Москва : Бахрах-М, 2011. 672 с.
- Семиченко В. А. Психология деятельности. Киев : Издатель Ешке А.Н., 2002. 248 с.
- Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Вікова та педагогічна психологія. Київ : Каравелла, 2009. 400 с.

References

- Andreeva, D. A. (2012). Problemi adaptatsii studentov [Students' adaptation problems]. *Molodezh i obrazovanie [Youth and education]*. Moscow: Visshaia shkola [in Russian].
- Gaponova, S. A. (2009). Osobnosti adaptatsii studentov vuzov v protsesse obucheniia [Features of adaptation of university students in the learning process]. *Psikhologicheskii zhurnal [Psychological Journal]*, 3, 9-12 [in Russian].
- Golovei, L. A. (2001). *Praktikum po vozrastnoi psikhologii [Workshop on age psychology]*. Sankt-Petersburg: Rech [in Russian].
- Kazmirenko, V. P. (2011). Programa doslidzhenia psikhologo-sotsialnikh chinikov adaptatsii molodoi liudini do navchania u VNZ ta maibutnoi profesii [Program of research of psychological and social factors of adaptation of a young person to study at higher educational institutions and the future profession]. *Praktichna psikhologiiia ta sotsialna robota [Practical Psychology and Social Work]*, 6, 76-78 [in Ukrainian].
- Levkivska, G. P. (2010). *Adaptatsiia pershokursnikiv v umovakh vishchogo zakladu osviti [Adaptation of first-year students in higher education institutions]*. Kyiv: Era [in Ukrainian].
- Moroz, O. G. (2005). *Psikhologiiia vishchoi shcoli [Psychology of higher education]*. Kyiv: Znanii [in Ukrainian].
- Raigorodskii, D. Ya. (2011). *Prakticheskaia psikhodiagnostika. Metodiki i testi. Uchebnoe posobie [Practical psychodiagnostics. Methods and tests. Tutorial]*. Moscow: Bakhrakh-M [in Russian].
- Semichenko, V. A. (2002). *Psikhologiiia deiatelnosti [Activity psychology]*. Kyiv: Izdatel Eshke A.N. [in Russian].

Skripchenko, O. V., Dolynska L. V., & Ohorodniichuk Z. V. (2009). *Vikova ta pedagogichna psikhologiiia [Age and pedagogical psychology]*. Kyiv: Karavela [in Ukrainian].

T. Yanovska

PECULIARITIES OF THE FIRST YEAR STUDENTS PSYCHOLOGICAL ADAPTATION TO STUDY IN DIFFERENT HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

This article is devoted to theoretical analysis of the peculiarities of the psychological adaptation of the freshmen to the educational activity at the institution of higher education of different directions of preparation. The psychological characteristics of adolescence are analyzed. Society puts young people the task of professional self-determination in terms of a real choice, which becomes the psychological center of the social situation of the development of a young person.

Professional self-determination as the center of the social situation of development forms a kind of inner position of the senior student, which is associated with a change in attitudes toward the future. The concept of adaptation in the psychological and pedagogical literature, which is regarded as the process of adapting the organism to a new environment, is studied.

The psychological peculiarities of adaptation of freshmen to study at a higher education institution are substantiated. The adaptation of the first-year student to the new learning environment is influenced by the academic group, the public opinion in it, and the collective mood. The basic methods of research of psychological adaptation of freshmen to study at a higher education institution, taking into account the direction of preparation, are analyzed.

The urgency of this problem is due to the great social need in studies of adaptation of freshmen students to study at a higher education institution. The research sample was compiled, which included the students of the first years of the Poltava Pedagogical and Technical Universities in the specialties Psychology and Geology, the stages of the study and analyzed the results of the study of the peculiarities of psychological adaptation to study at a higher education institution of students of the first year of education at the Bachelor's degree in different fields of training.

Key words: *youth age, psychological adaptation, adaptation indicators: behavioral regulation, communicative potential, moral normality, personal adaptation potential, aspects of adaptation, communicative settings: veiled cruelty, open cruelty, substantiated negativism, ungrounded generalization of negative factors in the field of communication, negative experience communication.*

Надійшла до редакції 1.06.2019 р.